

International
Labour
Organization

► Praćenje učinka aktivnih programa na tržištu rada

Praćenje učinka aktivnih programa na tržištu rada

Ključni nalazi

Decembar
2021. godine

Prvo izdanje 2022. godine

Autorska prava na publikacije Međunarodne organizacije rada zaštićena su u skladu sa Protokolom 2 uz Univerzalnu konvenciju o autorskom pravu. I pored toga, dozvoljeno je bez odobrenja umnožavati kraće odlomke iz ovih publikacija ukoliko se pritom navede izvor. Zahtjeve za dobijanje prava na umnožavanje ili prevođenje treba uputiti jedinici Publikacije MOR-a (Prava i dozvole), Međunarodna organizacija rada, CH-1211 Ženeva 22, Švajcarska, ili putem imejla na sljedeću adresu: rights@ilo.org. Međunarodna organizacija rada pozdravlja ovu vrstu zahtjeva.

Biblioteke, ustanove i drugi korisnici registrovani kod organizacije za ostvarivanje prava umnožavanja mogu sačinjavati kopije u skladu sa dozvolama koje su im izdate za tu svrhu. Na sajtu www.ifrro.org mogu se naći informacije o organizaciji za ostvarivanje prava umnožavanja u vašoj zemlji.

Dostupno takođe na: Engleskom, “Performance monitoring of the active labour market programmes implemented by the Employment Agency of Montenegro - Key findings” ISBN: 9789220365472

Podgorica, 2022.

Oznake navedene u publikacijama MOR-a u skladu sa praksom Ujedinjenih nacija i način predstavljanja materijala u ovim publikacijama ne podrazumijevaju izražavanje mišljenja Međunarodne organizacije rada u vezi sa pravnim statusom bilo koje zemlje, oblasti ili teritorije ili njihovih organa vlasti, kao ni u vezi sa utvrđivanjem njihovih granica.

Odgovornost za mišljenja iznijeta u potpisanim člancima, studijama i drugim materijalima snose isključivo njihovi autori, a publikacija ne predstavlja odobrenje pomenutih mišljenja od strane Međunarodne organizacije rada.

Navođenje naziva preduzeća i komercijalnih proizvoda i procesa ne podrazumijeva odobrenje istih od strane Međunarodne organizacije rada, dok izostanak navođenja određenog preduzeća, komercijalnog proizvoda ili procesa nije znak neodobravanja.

Ova publikacija nastala je u sklopu projekta “World of Work in Montenegro: Paving the Road to Recovery”, koji realizuje MOR uz podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva preko Fonda za dobro rukovođenje (Good Governance Fund). Stavovi iznijeti u ovom izvještaju predstavljaju stavove autora, i nijesu nužno odraz stavova Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

Informacije o publikacijama MOR-a i digitalnim proizvodima mogu se naći na: www.ilo.org/publns

Štampano u Crnoj Gori

ISBN: 9789220365496

Sadržaj

1. Sažetak.....	7
2. Uvod	8
3. Glavni nalazi	10
3.1.Prikupljanje i analiza podataka.....	10
3.2.Bruto ishodi vezano za zaposlenost	12
4. Zaključci i preporuke.....	17
Aneksi	19
Aneks 1 – Bilješke o prikupljanju podataka i izazovima u analizi.....	19
Aneks 2 – Primjer upitnika koji je ZZZCG koristio za praćenje učinka	21
Aneks 3 – Spisak realizovanih obuka kao dio AP.....	25

Tabela 1: Pregled učesnika ankete po programima.....	10
Tabela 2: Glavne karakteristike analiziranih aktivnih programa na tržištu rada.....	11
Tabela 3: Učesnici programa zaposleni u bilo kom trenutku (procenat)	12
Tabela 4: Poređenje statusa zaposlenja učesnika ankete (procenat).....	13
Tabela 5: Status na tržištu rada u vrijeme ankete (procenat).....	13
Tabela 6: Učesnici programa zaposleni u vrijeme propratne ankete (procenat)	16
Tabela 7: Broj anketiranih ispitanika po setovima pitanja	19

Slika 1: Zaposleni u bilo kom trenutku po programima (procenat)	13
Slika 2: Zaposleni u vrijeme propratne ankete po programima (procenat)	15

Napomena

Ovaj izvještaj je pripremljen na zahtjev Ministarstva ekonomskog razvoja i Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, kao dio tekuće tehničke pomoći koju obezbjeđuje MOR, a u kontekstu projekta „Svijet rada u Crnoj Gori: Utiranje puta ka oporavku“, koji finansira Fond za dobro upravljanje (GGF), jedinica Ministarstva za vanjske poslove, Komonvelt i razvoj (FCDO) (Ujedinjeno Kraljevstvo).

Irma Lutovac i Vuk Čađenović razradili su različite djelove izvještaja, pod opštim vođstvom i odgovornošću Danijele Zampini, višeg specijaliste za zapošljavanje u MOR-u, koja će biti glavni sagovornik za sve greške i propuste u izvještaju.

Valli Corbanese i Ines Pajović dale su opširne komentare i sugestije na nacrt izvještaja.

► 1. Sažetak

Ovaj izvještaj predstavlja ključne nalaze iz prvog pokušaja Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG) da sprovede aktivnost praćenja učinka svojih aktivnih programa na tržištu rada (APZ), u skladu sa uspostavljenom dobrom praksom. Nakon tehničke analize Međunarodne organizacije rada (MOR) u oktobru 2018. godine, Vlada Crne Gore i socijalni partneri dogovorili su se, kroz Nacionalni program dostojanstvenog rada (DWCP) koji je potpisan sa MOR, da će se godišnja mjerenja učinka različitih programa vršiti počev od 2019. godine. Nakon toga, MOR je u izvještaju pod nazivom „Funkcionalna procjena Zavoda za zapošljavanje Crne Gore“ iz 2019. godine ponudio konkretne preporuke kako unaprijediti funkcije praćenja i evaluacije; i, zahvaljujući finansijskoj podršci britanskog Fonda za dobro upravljanje, početkom 2021. godine realizovao program obuke za zaposlene koja je prilagođena potrebama Zavoda.

Program ekonomskih reformi Crne Gore (PER, 2021-23) takođe stavlja poseban akcenat na unapređenje učinka ZZZCG, posebno u pogledu kreiranja aktivnih mjera na tržištu rada (APZ) i obuke za njihovu evaluaciju.

Tako je ZZZCG u aprilu i maju 2019. godine sproveo svoju prvu propratnu anketu među korisnicima APZ-a za 2018. godinu. Praćenje učinka je korisna aktivnost za ZZZCG da procijeni bruto ishode programa u njegovoj nadležnosti. Njegova glavna prednost je što pruža brze informacije za poboljšanje implementacije praćenog programa (za razliku od evaluacije, koja je često dugotrajniji proces) i direktno pomaže administratorima u radu. Ovo praćenje učinka omogućava ZZZCG da procijeni uspjeh ili neuspjeh određenog programa, iako ne daje objašnjenja ni za jedno ni drugo.

Ovaj izvještaj predstavlja nalaze iz analize anketnih upitnika koje je administrirao ZZZCG. Ukratko, prosječni ishod u pogledu zapošljavanja¹ učesnika u programima koji su predmet analize je 30,4 posto, sa opadajućim trendom koji je uzrokovan nesrazmjerno lošijim učinkom APZ-a za žene i lošim rezultatima pilot programa za aktivaciju korisnika socijalne pomoći. Posebno zabrinjava nedjelotvornost programa obuke, čije su stope zapošljavanja u vrijeme propratne analize izuzetno niske i ukazuju na fundamentalne nedostatke u dizajnu.

Što je još važnije, postoje važna razmatranja koja je MOR izvukao iz analize metapodataka vezano za ovaj izvještaj. Ključne preporuke se odnose na poboljšanje protokola za praćenje i evaluaciju, između ostalog i kroz bolji informacioni sistem upravljanja i unapređenje analitičkih kompetencija osoblja unutar sektora ZZZCG odgovornih za APZ i statistiku. Neki elementi digitalizacije i autsorsinga mogli bi pomoći u poboljšanju kvaliteta podataka, ali jaki analitički kapaciteti unutar Zavoda ostaju prioritet, kako bi institucija mogla da koristi dokaze za politiku i strateško planiranje.

Nažalost, pandemija Covid-19 nije dozvolila ZZZCG-u da nastavi sa implementacijom odgovarajućeg portfelja APZ, niti sa praćenjem učinka, tokom 2020. i 2021. godine. Nadamo se da bi ova praksa mogla ponovo početi 2022. godine, na osnovu nalaza iz ovog izvještaja vezano za specifične programe i preporuka koje proizilaze iz meta-analize MOR-a u vezi sa procesom praćenja učinka. Ovi elementi će doprinijeti oblikovanju ukupnog sistema praćenja učinka, uključujući i Garanciju za mlade, koja predstavlja važnu i zahtjevnu obavezu u vidu programske politike za Vladu Crne Gore i zahtijevaće da se APZ kontinuirano prilagođavaju i usklađuju sa njihovom svrhom uzimajući u obzir rezultate rutinskog praćenja i evaluacija učinka.

1

To se odnosi na situaciju kada je učesnik programa zaposlen u vrijeme ankete.

► 2. Uvod

Praćenje i evaluacija aktivnih programa na tržištu rada (APZ) koje realizuju javne službe za zapošljavanje predstavljaju srž njihovog mandata, jer mogu pružiti relevantne informacije o tome da li programi funkcioniraju, za koga i koji su rezultati ovih intervencija. U tom smislu, podsticanje praćenja učinka i korišćenja podataka koji proizilaze iz njega za poboljšanje dizajna i prikladnosti samih APZ je ključna poluga za poboljšanje efikasnosti javnih službi za zapošljavanje.

Program ekonomskih reformi Crne Gore (PER, 2021-23), na primjer, stavlja poseban akcenat na unapređenje rada Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG), posebno u pogledu osmišljavanja aktivnih mjera na tržištu rada (aktivnih politika zapošljavanja – APZ) i obuke za njihovu evaluaciju². Po istom principu, nakon tehničke analize koju je izvršila Međunarodna organizacija rada (MOR) u oktobru 2018. godine, Vlada Crne Gore i socijalni partneri su se, kroz Program dostojanstvenog rada (DWCP) koji je potpisan sa MOR-om, dogovorili da se godišnje mjerenje učinka ovih programa vrši počevši od 2019. godine³.

Portfelj APZ-a u ZZZCG se vremenom razvijao i uključivao različite vrste mjera: (i) programe obrazovanja i obuke odraslih (van radnog mjesta i na radnom mjestu); (ii) subvencije za zapošljavanje; (iii) javne radove i (iv) subvencije za preduzetništvo. Učešće nezaposlenih klijenata u aktivnim programima tržišta rada određuje se njihovim individualnim planom zapošljavanja (IPZ)⁴ i finansijskim okvirom koji je dostupan svake godine. U *Funkcionalnoj ocjeni Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG)*⁵, završenoj 2019. godine, MOR je naveo da se redovno praćenje uspjeha programa koje sprovodi Zavod vrši na osnovu podataka koje prikuplja Uprava prihoda, koja vodi evidenciju radnog angažmana pojedinaca u svrhe naplate poreza i doprinosa za socijalno osiguranje. Na osnovu sporazuma između Uprave prihoda i ZZZCG, savjetnici rutinski dobijaju informaciju u pisanoj formi kada se klijent Zavoda zaposli. Ove informacije se ručno unose u IT platformu ZZZCG i koriste se za izračunavanje stope zapošljavanja učesnika prilikom naknadnog praćenja po završetku programa. Ovaj modalitet ograničava opseg dobijenih informacija, a ZZZCG dobija podatke sa zakašnjenjem, što često rezultira netačnim izvještavanjem.

Na osnovu nalaza *Funkcionalne procjene*, MOR je preporučio da ZZZCG crpi podatke od Fonda penzijskog osiguranja, jer bi se time proširio obim dobijenih informacija i osiguralo automatizovano prikupljanje pouzdanih podataka⁶. Pored toga, predloženo je da se sprovede redovne propratne ankete među korisnicima APZ radi prikupljanja dodatnih podataka. Ove ankete bi omogućile ZZZCG-u da provjeri: (i) pouzdanost stope 'zaposlenosti u vrijeme propratne ankete' koja se mjeri primjenom pristupa objedinjavanja podataka; (ii) kvalitet poslova koje

učesnici dobijaju u vrijeme propratne ankete (vrsta ugovora, trajanje, plata, usklađenost posla sa sopstvenim kvalifikacijama); (iii) zadovoljstvo dobijenim uslugama; i (iv) potencijalno curenje usluga i programa za zapošljavanje u neformalnu ekonomiju. Kao odgovor na zahtjev ZZZCG-a za dodatnom obukom i razvojem kapaciteta u oblasti praćenja i evaluacije, u januaru 2021., uz finansijsku podršku britanskog Fonda za dobro upravljanje, MOR je realizovao prilagođeni program obuke na temu praćenja učinaka. Zahvaljujući podršci Austrijske razvojne saradnje, MOR će paket obuke učiniti dostupnim i onlajn na lokalnim jezicima u Crnoj Gori.

U skladu sa preporukama MOR-a, u aprilu i maju 2019. godine, ZZZCG je sproveo svoju prvu propratnu anketu među učesnicima aktivnih programa na tržištu rada koji su realizovani u 2018. godini. Ocjenjivane su sljedeće mjere: Program sticanja stručnih kvalifikacija, Program sticanja ključnih vještina, Javni radovi, Stop sivoj ekonomiji' i 'Osnažite me i uspijete'.

Iako je anketa sprovedena 2019. godine i podaci tada prikupljeni, Sektor za aktivne programe na tržištu rada u ZZZCG nije imao kapacitet da ih pravovremeno obradi i analizira. Interni organizacioni faktori i eksterni izazovi vezani za pandemiju doprinijeli su daljem odugovlačenju te aktivnosti, sve dok na to nije ukazano MOR-u početkom 2021. godine kada je dogovoreno da MOR izvrši analizu prikupljenih podataka.

Kao rezultat toga, izvještaj daje preporuke o tome kako unaprijediti funkcije praćenja i evaluacije unutar ZZZCG, posebno u prikupljanju i analizi podataka. U skladu s tim, ovaj izvještaj sumira glavne nalaze o djelotvornosti programa, koji proizilaze iz analize upitnika u cilju poboljšanja ishoda na tržištu rada i prevazilaženja ograničenja koja nameće nivo finansijskih sredstava. Detaljniji podaci, razvrstani po polu i programu, elaborirani su u posebnom Excel fajlu. U ovom kontekstu, neki od izazova sa kojima smo se sreli u elaboraciji podataka zbog kvalitativnih problema sa skupom podataka navedeni su u Aneksu 1. Kao rezultat toga, izvještaj daje preporuke o tome kako unaprijediti funkcije praćenja i evaluacije unutar ZZZCG, posebno vezano za prikupljanje i analizu podataka.

2 Vlada Crne Gore: Program ekonomskih reformi 2021-2023. Prioritetna reformska mjera 17: Izgradnja operativnih kapaciteta Zavoda za zapošljavanje za mjerenje učinka usluga kroz digitalizaciju - <https://www.gov.me/en/documents/0fafc236-eba0-458f-b524-f09925037fd1>

3 Nacionalni program dostojanstvenog rada: Crna Gora (2019-2021) pogledati na https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/genericdocument/wcms_676210.pdf

4 Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i zaštiti od nezaposlenosti utvrđena je obaveza izrade individualnog plana zapošljavanja u roku od 45 dana od dana prijave i nalaže da se nezaposleni klijenti ponovo prijave kod svog savjetnika za posredovanje svakih 45 dana, bez obzira na to da li ima slobodnih radnih mjesta ili aktivnih mjera u koje bi se uključili.

5 Međunarodna organizacija rada: *Funkcionalna ocjena Zavoda za zapošljavanje Crne Gore*, oktobar 2020., https://www.ilo.org/budapest/information-resources/WCMS_790646/lang--en/index.htm

6 Ibid

► 3. Glavni nalazi

3.1. Prikupljanje i analiza podataka

Prpratna anketa ima za cilj procjenu efikasnosti 5 programa ZZZCG koji su realizovani u 2018. godini: Program sticanja stručnih kvalifikacija; Program sticanja ključnih vještina; Javni radovi; Stop sivoj ekonomiji; O snažite me i uspeću. Podatke je prikupilo osoblje ZZZCG na terenu, u aprilu i maju 2019. godine metodom Pen and Paper Personal Interview (PAPI), za koju je pripremljen upitnik. Od 3.745 učesnika APZ, 1.487 je odabrano da učestvuje u anketi, a 1.400 je odgovorilo (Tabela 1). Na nivou od 94,3 posto, stopa odgovora je prilično visoka.

Tabela 1: Pregled učesnika ankete po programima

APZ	Ukupni broj učesnika programa po programima	Ukupan broj anketiranih učesnika po programima	% anketiranih učesnika po programima
Program sticanja stručnih kvalifikacija	554	127	22.9
Program sticanja ključnih vještina	741	264	35.6
Javni radovi	1345	504	37.5
Stop sivoj ekonomiji	180	91	50.5
O snaži me i uspeću	925	337	36.4
Bez odgovora o programu u kojem su učestvovali		77	/
UKUPNO	3.745	1.400	

Anketa je osmišljena tako da se, nakon odgovaranja na istu početnu grupu pitanja, ispitanici pozabave nizom specifičnih upita u zavisnosti od njihovog trenutnog statusa: zaposleni, nezaposleni ili neaktivni. Aneks 2 daje pregled broja ispitanika po svakom setu pitanja. Model upitnika nije sadržao uvodni set pitanja o **polu, starosti ili stepenu obrazovanja** učesnika programa. Ovo je generalno slučaj u kontekstima u kojima savjetnici javnih službi za zapošljavanje (PES) mogu izvući ove informacije o klijentu direktno iz svoje baze podataka, putem jedinstvenog identifikatora. Ova polja se automatski popunjavaju kada se anketni upitnik generiše, ili savjetnik može povezati ove informacije direktno sa evidencijom ispitanika kada se anketa obrađuje. Međutim, postojeći sistem za upravljanje informacijama u ZZZCG nije u stanju da se nosi sa ovom vrstom razmjene podataka i, zbog nedostatka iskustva, savjetnici ZZZCG-a nisu razmišljali o ubacivanju ove informacije u svaki upitnik. Nedostatak takvih informacija je u velikoj mjeri ograničio mogućnost donošenja čvrstih zaključaka o djelotvornosti programa u odnosu na lične karakteristike učesnika programa. Ovaj previd je djelimično otklonjen tokom obrade podataka. Podaci o polu prikupljeni su indirektno - preko imena učesnika ankete. Djelimični podaci o starosti dobijeni su putem lista koje su bile dostupne za **neke** od upitnika, što je omogućilo prikupljanje podataka vezano za starosnu dob za oko 850 učesnika programa (60,7 posto ukupnog uzorka). S obzirom da je ukupan broj ispitanika bio 1.400, podaci o starosti nisu korišteni za raščlanjivanje informacija, jer je nedostajalo mnogo vrijednosti za ovu varijablu. Slično, kako upitnici nisu mogli biti generisani putem informacionog sistema

upravljanja u ZZZCG, oni nisu sadržali **naslov/šifru programa** koji se ocjenjuje. Podatke o programu unijela je osoba koja je sprovodila anketu, što je rezultiralo unošenjem više imena/ naziva za isti program. Ova greška dovela je do dugotrajnog procesa naknadnog sređivanja upitnika, što je dovelo do značajnog kašnjenja analize.

Kontrola procesa unošenja podataka urađena je na oko 10 posto od ukupnog broja upitnika. Matični broj je korišten za kontrolu službenika za unos podataka. Imajući na umu da nije bilo informacija o starosti ili bilo kojoj drugoj jedinstvenoj vrijednosti po ispitaniku, spajanje skupova podataka po jedinstvenom identifikatoru je bilo nemoguće⁷. Postojao je i ne tako mali broj **vrijednosti koje su nedostajale** (pitanja bez odgovora) koji su se kretali između 0,20 i 24,60 posto po svakom pitanju sa vrlo visokim vrijednostima, iznad 20 posto, za pitanja vezana za usluge ZZZCG i korisnost programa koje su polaznici pohađali.

Uzimajući u obzir sve ove nedostatke, analiza predstavljena u narednim poglavljima pruža izvjestan uvid u djelotvornost posmatranih programa. Tabela 2 u nastavku sumira ključne karakteristike aktivnih programa na tržištu rada koji su analizirani u ovom izvještaju.

Tabela 2: Glavne karakteristike analiziranih aktivnih programa na tržištu rada

Aktivni programi na tržištu rada	
Program sticanja stručnih kvalifikacija	Ovaj program ima za cilj povećanje zapošljivosti nezaposlenih osoba kroz obuku koja vodi do priznate stručne kvalifikacije. Obuka traje u prosjeku tri-četiri mjeseca i sprovode je akreditovani organizatori obuke (stručne škole, centri za obuku i drugi privatni pružaoci ovih usluga), koje bira ZZZCG. Dodatak za obuku za polaznike iznosi 15 odsto prosječne plate koju godišnje utvrđuje Zavod za statistiku Crne Gore. Šema je uglavnom usmjerena na lica koja su u riziku od isključenja sa tržišta rada (stariji radnici, nezaposleni registrovani šest mjeseci i duže, nisko kvalifikovana lica, mladi diplomci u roku od dvije godine nakon diplomiranja, etničke manjinske grupe itd.).
Program sticanja vještina	Ova šema ima za cilj povećanje zapošljivosti nezaposlenih osoba kroz obuku koja vodi do sticanja vještina relevantnih za zapošljavanje. Obuka traje u prosjeku tri-četiri mjeseca i sprovode je akreditovani pružaoci obuke (stručne škole, centri za obuku i drugi privatni pružaoci usluga), koje bira ZZZCG. Dodatak za obuku za polaznike iznosi 15 odsto prosječne plate koju godišnje utvrdi Zavod za statistiku Crne Gore. Šema je uglavnom usmjerena na pojedince koji su u riziku od isključenja sa tržišta rada (stariji radnici, nezaposleni registrovani šest mjeseci i duže, nisko kvalifikovana lica, mladi diplomci u roku od dvije godine nakon diplomiranja, etničke manjinske grupe itd.). Tipične obuke koje se pružaju uključuju kurseve jezika, računarstva i vožnje.
Javni radovi	Cilj programa je očuvanje i unapređenje radnih sposobnosti nezaposlenih lica. Organizuju se u oblasti obrazovanja, kulture, zaštite životne sredine, zaštite osoba sa invaliditetom, pomoći starijima, borbe protiv zavisnosti, kao i u drugim oblastima od javnog interesa. Nezaposlenim licima se obezbjeđuje ugovor o radu na period od četiri mjeseca.

7 Teoretski, spajanje se može izvršiti po imenu i prezimenu ispitanika, ali u skupu podataka koji je analiziran broj osoba sa identičnim imenima i prezimenima, ali različitim statusima aktivnosti je 32. Kako spajanje nije bilo opcija, pripremljen je jedinstveni skup podataka koji sadrži varijable iz svih upitnika.

Stop sivoj ekonomiji	Cilj programa je unapređenje kompetencija mladih nezaposlenih lica za obavljanje odabranih zanimanja. Oni su upućeni u Poresku upravu, Upravu za inspekcijske poslove i Upravu policije na period od sedam mjeseci kao pomoć državnim institucijama u borbi protiv sive ekonomije. Neto mjesečna naknada za učesnike programa iznosi oko 300 eura. Program je namijenjen mladim nezaposlenim osobama do 30 godina starosti sa radnim iskustvom na nivou obrazovanja, u najkraćem trajanju od devet mjeseci. Na kraju programa polaznici dobijaju sertifikat o kompetencijama.
Osnaži me i uspješću	Ovo je bio pilot program namijenjen pripremi i aktivaciji teško zapošljivih lica. Realizovan je u saradnji sa privatnim agencijama za zapošljavanje. Program je prvenstveno bio usmjeren na korisnike socijalne zaštite sa troje ili više djece, kao i na druge primaoce socijalne pomoći. Program je uključivao pružanje psiho-socijalne podrške, identifikaciju i preporuke za uključivanje u druge APZ i podršku u traženju posla. Implementiran je samo 2018. godine..

3.2 Ishodi u pogledu zaposlenosti u bilo kom trenutku po završetku programa

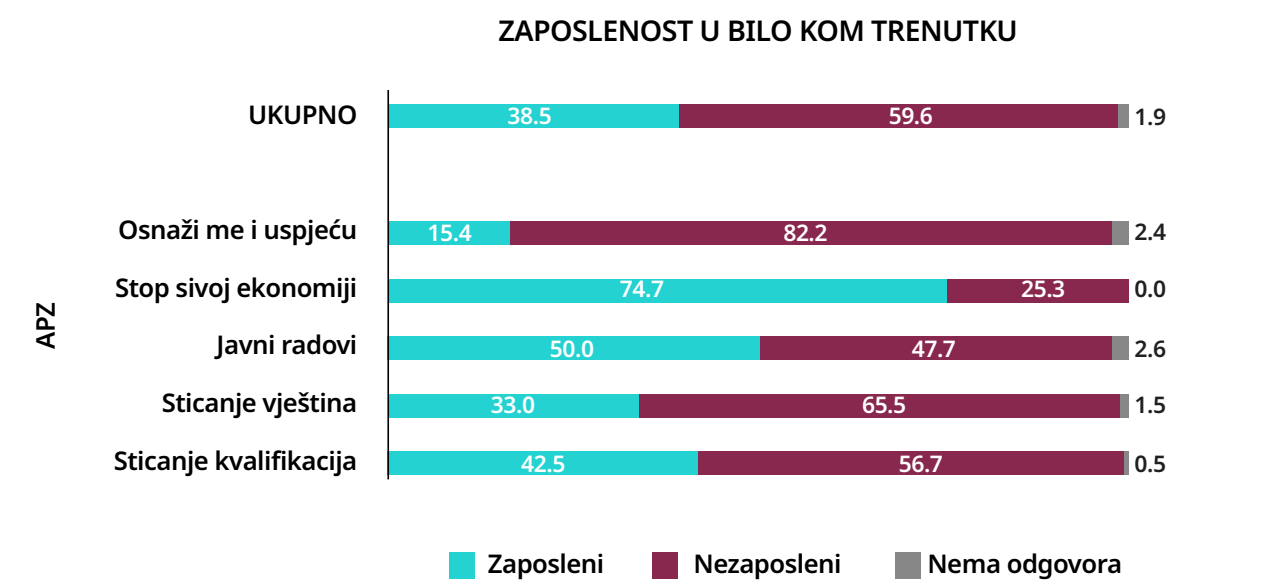
Što se tiče bruto **u pogledu zaposlenosti** (tj. imati zaposlenje) u bilo koje vrijeme nakon završetka programa, istraživanje otkriva da, među ispitanicima, gotovo 60 posto **nije moglo naći posao** u bilo kojem trenutku nakon što su učestvovali u APZ. Ovaj rezultat je proizašao iz neproporcionalno negativnih ishoda APZ za žene, pri čemu je samo otprilike jedna od tri bila zaposlena nakon učešća u programima (vidi Tabelu 3).

Tabela 3: Učesnici programa zaposleni u bilo kom trenutku (procenat)

Zaposleni u bilo kom trenutku	Da	Ne	Nema odgovora
Ukupno	38.5	59.6	1.9
Pol			
Muškarci	48.1	49.4	2.5
Žene	34.0	64.3	1.7
Starosna grupa			
Nema podataka o starosnoj grupi	33.2	64.3	2.6
15-24	48.8	48.8	2.3
25-49	43.3	54.9	1.8
50+	27.2	71.2	1.6

Bolje ishode zapošljavanja bilježe polaznici programa ‘Stop sivoj ekonomiji’ (74,7 posto) i programa ‘Javni radovi’ (50 posto) - budući da je dizajnom ovih programa predviđeno zasnivanje radnog odnosa sa partnerskim poslodavcima - dok program ‘Osnaži me i uspješću’ ima lošije ishode zapošljavanja (15,4 posto) (Slika 1).

Slika 1: Zaposleni u bilo kom trenutku po programima (procenat)

3.3 Status na tržištu rada u vrijeme ankete

Najrelevantniji podatak je tipično udio učesnika u APZ koji su **zaposleni u vrijeme ankete** (ovo je definisano kao zaposlenje u dvije sedmice koje su prethodile istraživanju). Podaci pokazuju da je **69,4 posto** učesnika programa bilo **nezaposleno**, a **30,4 posto** zaposleno u propratnoj anketi. Razlika između stope zaposlenosti u vrijeme propratne ankete i zaposlenja u bilo kom trenutku može se objasniti kratkim trajanjem ugovora o radu za mnoge učesnike programa, što može ukazivati na problem sa kvalitetom ponuda za zapošljavanje koje se dobijaju učešćem u APZ. Ovaj pad je značajniji za muškarce nego za žene.

Tabela 4: Poređenje statusa zaposlenja učesnika ankete (procenat)

	Ukupno	Muškarci	Žene
Zaposleni u bilo kom trenutku	38.5	48.1	34.0
Zaposleni u vrijeme propratne ankete	30.4	37.6	27.0

Podaci iz ankete pokazuju da se ovaj procenat od 69,4 posto učesnika programa koji nisu radili u dvije sedmice prije anketiranja sastoji od 55,1 posto onih koji su nezaposleni i aktivno traže posao, 13,4 posto su neaktivni i 0,9 posto su u obrazovanju ili na obuci.

Tabela 5: Status na tržištu rada u vrijeme ankete (procenat)

Status na tržištu rada	Ukupno	Muškarci	Žene
U školi/na obuci	0.9	0.4	1.1
Nezaposleni	55.1	49.4	57.7
Zaposleni za platu	29.6	36.9	26.2
Samozaposleni	0.7	0.7	0.7
Neaktivni	13.4	12.1	14.1
Nema odgovora	0.2	0.4	0.1

Najniži ishodi zapošljavanja u vrijeme anketiranja zabilježeni su kod učesnika pilot projekta ‘Osnaži me i uspjeću’ (11 posto), a slijede oni koji su učestvovali u programu ‘Sticanje ključnih vještina’ i ‘Sticanje profesionalnih kvalifikacija’ (26,5 posto, odnosno 36,2 posto).

Među onima koji su bili nezaposleni, 83,5 posto je tražilo posao duže od 6 mjeseci u vrijeme istraživanja (71,9 posto žena i 28,1 posto muškaraca). Na pitanje da procijene **glavnu prepreku u pronalaženju posla**, ispitanici su naveli ograničen broj raspoloživih poslova (29,8 posto), zatim su tu oni koji smatraju da su diskriminirani (18,9 posto), a 13,9 posto smatraju da su njihovo obrazovanje /kvalifikacije neprikladni. Za 12,7 odsto ispitanika glavna prepreka je nedostatak radnog iskustva.

Najčešći način **traženja posla** bio je preko ZZZCG (44,6 posto), prijatelja i rodbine (23,9 posto) i oglasa (22,6 posto). Oko 6,1 odsto ispitanika tražilo je posao preko ustanove za obuku/obrazovanje i 0,9 posto preko privatne agencije za zapošljavanje.

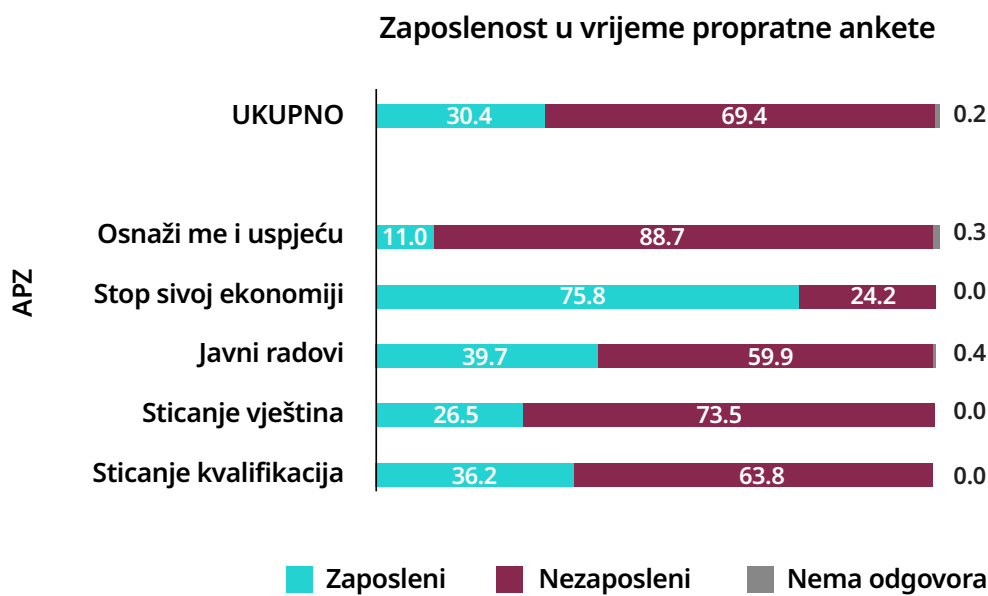
Uprkos skromnim ishodima zapošljavanja, većina nezaposlenih ispitanika pozitivno je ocijenila korisnost programa ZZZCG za buduću mogućnost zaposlenja - 58,7 posto ih je ocijenilo korisnim i veoma korisnim, 23,6 posto smatra ih donekle korisnim, a samo 9,9 posto je ocijenilo da nisu korisni. Najveće zadovoljstvo zabilježeno je kod polaznika programa „Sticanje ključnih vještina“ (68,1 odsto), „Stop sivoj ekonomiji“ (61 odsto), dok je kod ostalih programa stopa zadovoljstva iznad 50 odsto.

Ukupno, 13,4 posto učesnika programa je bilo **neaktivno** u vrijeme istraživanja (obaveze u vezi sa porodicom i brigom, invaliditet/bolest ili zbog samostalnog prihoda). Znatno veći procenat žena je bio neaktivan zbog porodičnih obaveza/brige (7,2 odsto u odnosu na 1,6 odsto muškaraca), dok se 6,9 odsto muškaraca bavilo rentiranjem/imalo samostalna primanja u poređenju sa 2,8 odsto žena. Najveći udio ispitanika koji su prešli u neaktivnost učestvovali su u programu „Osnaži me i uspjeću“ i u programu „Javni radovi“.

Najbolje ishode u vidu zapošljavanja tokom propratne ankete bilježe polaznici programa „Stop sivoj ekonomiji“ i “Javni radovi” (75,8 odnosno 39,7 posto), dok je stopa zaposlenosti učesnika koji su učestvovali u drugim programima ispod 36 posto. Udio učesnika koji su zaposleni u vrijeme propratnog istraživanja za programe „Sticanje profesionalnih kvalifikacija” i „Sticanje ključnih vještina” je ispod stopa povraćaja koje se obično javljaju na nivou Evropske unije i Zapadnog Balkana za programe obuke i usavršavanja⁸. Muškarci su imali više koristi od APZ-a u smislu ishoda zapošljavanja u vrijeme propratnog istraživanja.

8 Teško je uporediti relativni uspjeh različitih programa u različitim zemljama jer ishodi zavise od ciljeva programa i specifičnih problema sa kojima se korisnici suočavaju na lokalnom tržištu rada. Međutim, pretpostavka je da javna služba za zapošljavanje treba da obezbijedi određenu obuku samo ako postoji tražnja za tim vještinama na tržištu rada. U EU, ova vrsta aktivnih programa na tržištu rada obično ima stopu povrata između 50 i 60 posto. U Francuskoj je, 2013. godine, više od 50 posto nezaposlenih nakon obuke našlo posao u šest mjeseci nakon završetka obuke (slični rezultati 2012. i 2011.). Program Preparation Operationelle pour l'Emploi Individuel (POEI) (Operativna priprema za individualno zapošljavanje) postigao je visoku stopu od 79 posto. U Italiji je obuka za nezaposlene koju finansira Evropski socijalni fond lokalno vođena i rezultira heterogenom arhitekturom kurseva. Šest mjeseci i 12 mjeseci nakon završetka obuke, stope zaposlenosti korisnika variraju od 20 posto do oko 61 posto, u zavisnosti od regiona koji je predmet analize; ali većina regija (Toskana, Pijemont, Marke, Ligurija, kao i autonomne pokrajine Bolzano i Trento) imaju stope između 40 posto i 60 posto (podaci Nacionalnog instituta za obrazovanje i stručno osposobljavanje, Isfol) . U Njemačkoj je 62 posto onih koji su učestvovali u obuci prema zakonu o nezaposlenosti (Socijalni zakon III) našlo zaposlenje prema monitoringu koji vrši javna služba za zapošljavanje(Bundesagentur für Arbeit, 2013. Eingliederungsbericht). U Sjevernoj Makedoniji, stope povrata u vrijeme praćenja, nakon 6 mjeseci od završetka obuke za odrasle, kreću se od 55 do 65 posto (u zavisnosti od vrste obuke), kako je navedeno u makedonskoj Strategiji zapošljavanja za 2019. godinu. U Srbiji slični programi daju stopu povrata od 70 procenata u vrijeme praćenja.

Slika 2: Zaposleni u vrijeme propratne ankete po programima (procenat)

Od ukupnog broja **zaposlenih ispitanika**, velika većina su bili zaposleni (94,7 posto), dok je samo mali dio bio samozaposlen (5,3 posto). Otprilike 38,8% zaposlenih ispitanika bilo je zaposleno duže od 6 mjeseci, 32% između 3 i 6 mjeseci, a 25,7% između jednog i 3 mjeseca (3,5% nije dalo odgovor). Većina zaposlenih učesnika programa (85,8 posto) ima ugovor na određeno vrijeme, dok je 7,5 posto imalo stalni posao, a 3,4 posto sezonski (3,4 posto nije odgovorilo na ovo pitanje). Udio radnika na određeno vrijeme je zabrinjavajuće visok. Što je pozitivnije, većina je zaposlena na poslovima s punim radnim vremenom (preko 90,4 posto). Najveći procenat zaposlenih ispitanika radi u **javnom sektoru/preduzeću** (47,2 posto), zatim slijede oni zaposleni u privatnom sektoru (37,3 posto) i u organizacijama civilnog društva (9,2 posto). Iako bi na prvi pogled ovo moglo biti iznenađenje, kada se podaci upare sa programima koji daju najbolje rezultate u zapošljavanju – ‘Stop sivoj ekonomiji’ i ‘Javni radovi’ - rezultat ima smisla jer su oba programa osmišljena da subvencionišu zapošljavanje u javnom sektoru. Preko 85,5 odsto učesnika programa „Stop sivoj ekonomiji” naveli su da su zaposleni u državnim preduzećima, kao i 45,7 odsto onih koji su učestvovali u programu „Javni radovi”. S druge strane, većina onih koji su ranije bili nezaposleni i učestvovali u programima ‘Sticanje kvalifikacija’ i vještina zaposlili su se u privatnom sektoru (preko 55 posto).

Više od jedne trećine zaposlenih ispitanika (34,7 posto) radilo je u malim preduzećima (11 do 50 radnika); 29,6 odsto je bilo angažovano u mikro preduzećima (jedan-10 radnika), zatim 16,1 odsto u velikim preduzećima (preko 250 zaposlenih) i 14,2 odsto u srednjim preduzećima. Većina zaposlenih ispitanika je imala **ugovor o radu** (89,4 odsto), dok je 6,2 odsto radilo bez ugovora. Pored toga, 18 lica (4,3 odsto od ukupno zaposlenih ispitanika) odbilo je da odgovori na ovo pitanje, što može povećati broj zaposlenih bez ugovora. Formalnost zaposlenja potvrđuju i odgovori na pitanje koje se odnosi na zdravstveno osiguranje, doprinose za socijalno osiguranje i plaćeni godišnji odmor, budući da je 89 posto zaposlenih ispitanika izjavilo da ostvaruju ta prava, što je u korelaciji sa procentom onih koji imaju ugovor.

Što se tiče zarada, 29,6 posto radnika zarađivalo je između 222 i 300 eura mjesečno, a zatim 29,4 posto radnika je zarađivalo između 300 i 400 eura. Otprilike 13,3 posto je imalo plate ispod 222 eura, a 12,8 posto je imalo plate između 400 i 500 eura. Samo 6,1 odsto zaposlenih ispitanika imalo je plate veće od 500 eura⁹. Među zaposlenima, 39,8 odsto smatra da je program koji su pohađali koristan ili veoma koristan za dobijanje posla. Zadovoljstvo uslugama ZZZCG je takođe visoko ocijenjeno (73,7 posto ocjenjuje usluge koje pruža ZZZCG kao izuzetno dobre, veoma dobre i dobre).

Vrlo mali udio zaposlenih ispitanika činili su samostalni radnici (samo 10 osoba, što je 0,7 posto svih zaposlenih ispitanika) i stoga se prema podacima koji se odnose na ovu grupu treba odnositi s oprezom. Od ove grupe, jedna trećina (30 posto) je bila u biznisu duže od 6 mjeseci, dok je 50 posto bilo samozaposleno manje od 6 mjeseci. Značajno više žena je bilo samozaposlenih nego muškaraca (70 posto i 30 posto). Važno je napomenuti da su ovi korisnici prethodno učestvovali u „Programu sticanja stručnih kvalifikacija/vještina” i programu „Javni radovi”. Samo dva od deset preduzeća koja su aktivna zapošljavaju dodatne radnike. Više od polovine ispitanika smatra da su izgledi za njihovo poslovanje stabilni (60 odsto), dok je 30 odsto ocijenilo da njihovo poslovanje raste i da ima pozitivne izgleda. Kao što je to slučaj sa plaćenim zapošljavanjem, većina samozaposlenih ispitanika (80 posto) radi u formalnoj ekonomiji (tj. njihovo poslovanje je registrovano), dok samo 10 posto nije registrovalo svoj poslovni poduhvat (10 posto nije odgovorilo na ovo pitanje i moguće je da rade neformalno). Što se tiče zarada, 40 odsto samozaposlenih ispitanika ostvaruje mjesečna primanja do 222 evra, dok 20 odsto zarađuje između 222 i 300 evra. Samo 20 odsto ostvaruje prihode preko 400 evra. Otprilike jedna trećina (30 odsto) samozaposlenih ispitanika smatra da im je program koji su pohađali bio koristan za njihovu aktivnost, dok ga 20 posto ocjenjuje donekle korisnim ili sasvim beskorisnim.

Bez obzira na njihov status u vrijeme anketiranja i ishod programa, preko 90 posto ispitanika usluge Zavoda ocjenjuje kao izuzetno dobre, veoma dobre i dobre.¹⁰

Tabela 6: Učesnici programa zaposleni u vrijeme propratne ankete (procenat)

	Sticanje profesionalnih kvalifikacija	Sticanje vještina	Javni radovi	Stop sivoj ekonomiji	Oснаži me i uspjecu
Zaposleni u vrijeme ankete	36.2	26.5	39.7	75.8	11.0
Trajanje zaposlenosti > 6 mj.	52.3	49.3	37.1	21.7	45.9
Tip posla					
Stalni	11.4	9.0	6.6	4.3	10.8
Na određeno	72.7	86.6	85.3	95.7	83.8
Sezonski	11.4	3.0	3.0	0.0	2.7
Tip preduzeća					

9 Prema podacima Zavoda za statistiku Crne Gore, u vrijeme istraživanja (april i maj) prosječna plata u Crnoj Gori iznosila je 511, odnosno 513 eura. Minimalna plata bila je 193 eura.

10 Treba napomenuti da su ispitanici odgovarali na pitanja direktno osoblju Zavoda lično ili telefonom, pri čemu je veliki procenat njih i dalje tražio podršku od Zavoda. Sa sigurnošću se može pretpostaviti da anonimni odgovori na ovu vrstu pitanja mogu dati malo drugačije rezultate.

Državno	27.3	40.3	45.7	85.5	21.6
Privatno	61.4	55.2	28.9	13.0	67.6
Organizacija civilnog društva	2.3	3.0	15.7	1.4	5.4
Radno vrijeme					
Puno	88.6	91.0	88.8	100.0	81.1
Skraćeno	6.8	9.0	3.6	0.0	16.2
Prihod (u EUR)					
Do 222	11.4	11.9	16.2	1.4	24.3
222-300	11.4	20.9	34.5	21.7	54.1
300-400	25.0	28.4	25.9	55.1	8.1
400-500	27.3	14.9	10.2	14.5	2.7
500-600	4.5	9.0	1.5	4.3	0.0
> 600	4.5	6.0	2.0	1.4	0.0

► 4. Zaključci i preporuke

Ovaj izvještaj analizira podatke i metainformacije iz propratne ankete koju je Zavod sproveo među korisnicima aktivnih programa na tržištu rada u 2018. Iako je ZZZCG prikupljao podatke 2019. godine, metodološki izazovi, zamke procesa i ograničeni kapaciteti za analizu podataka podstakli su ZZZCG da zatraži tehničku pomoć MOR-a za obradu podataka u 2021. Nekoliko zapažanja proizašlo je iz analize podataka, prvenstveno o metodologiji koja se koristi za prikupljanje podataka. Stoga, ZZZCG može razmotriti sljedeće smjernice za poboljšanje svoje funkcije nadzora/ praćenja:

- 1. Poboljšati protokol upravljanja anketom**, bilo tako što ćete osigurati da se informacije koje se odnose na pol, starost, nivo obrazovanja i trajanje nezaposlenosti učesnika automatski popunjavaju putem sistema za upravljanje informacijama ili ih ručno unose popisivači. Ovo će omogućiti dodatni uvid vezano za ciljanje i djelotvornost u odnosu na individualne karakteristike učesnika programa. Pored toga, svaki program koji se prati treba da bude adekvatno kodiran/obilježen kako bi se osiguralo upravljanje saznanjima i vođenje evidencije tokom vremena, jedinstveni pristup i jednostavno sortiranje/ kategorizacija upitnika prema vrsti programa.
- 2. Povećati kvalitet podataka i analitičke kapacitete** ulaganjem u osoblje ZZZCG. To se može uraditi kako kroz obuku i zapošljavanje, tako i kroz tješnju saradnju između Sektora ZZZCG zaduženog za aktivne mjere na tržištu rada i Sektora za evidenciju, analizu zapošljavanja i informacioni sistem. S obzirom na uočene nedostatke, osoblje Zavoda, a prvenstveno oni koji su odgovorni za statističke analize, treba da prođu obuku o korišćenju i izradi deskriptivnih i inferencijalnih statistika, kreiranju upitnika, metodama prikupljanja podataka i prezentaciji podataka, kao i važnosti korišćenja informacija koje su generisane za potrebe strateškog planiranja i donošenja odluka. Dodatni izazov za kvalitet podataka odnosi se na korišćenje osoblja ZZZCG za intervju.

Naročito u malim područjima, ovo može izazvati pristrasnost, jer ispitanici mogu nastojati da daju društveno prihvatljive odgovore (na primjer o zadovoljstvu uslugama ZZZCG), posebno ako lično poznaju svog anketara ili možda još uvijek zavise od usluga ZZZCG. Za buduća istraživanja, trebalo bi razmotriti da se angažuje eksterni pružalac usluga za administriranje upitnika i donekle čišćenje podataka ili da osoblje ZZZCG ne intervjuiše učesnike programa iz iste opštine u kojoj rade/žive.

Što se tiče dizajna i implementacije aktivnih mjera na tržištu rada, ZZZCG može razmotriti:

- 3. Jačati relevantnost programa sticanja stručnih kvalifikacija za tržište rada. Ovaj program bi trebalo da ostvari bolje rezultate zapošljavanja od trenutnih 36,2 posto tokom naknadne analize. Kao što je već preporučeno u Funkcionalnoj procjeni koju je sproveo MOR, ZZZCG bi mogao identifikovati nedostatne/trazene profile zanimanja i zahtijevati od Centra za stručno obrazovanje da razvije relevantne programe sticanja kvalifikacija kao pitanje prioriteta kako bi adekvatno odgovorilo na nove potrebe tržišta rada. Do uspostavljanja potpunog informacionog Sistema za tržište rada, identifikacija deficitarnih/trazenih zanimanja može se izvršiti objedinjavanjem podataka iz Ankete za poslodavce koju sprovodi Zavod, podataka o zapošljavanju po zanimanjima koje prikuplja MONSTAT (četvorocifreni, godišnji) i informacija koje proizilaze iz baze podataka ZZZCG o slobodnim radnim mjestima.
- 4. Razmotriti ponudu „Programa za sticanje osnovnih vještina“. Ova šema nudi časove jezika, kompjutera i vožnje, što ne vodi do priznate kvalifikacije i ima veoma nizak ishod u pogledu zapošljavanja (26,5 posto).
- 5. Uvesti djelotvorne mjere aktivacije. Program „Osnaži me i uspješću“ nije dao očekivane rezultate i prekinut je nakon godinu dana implementacije. Međutim, mjere aktivacije su ključne za rješavanje velikog broja korisnika socijalne pomoći koji se trenutno nalaze u registru ZZZCG. One mogu uključivati intenzivno individualizovano savjetovanje, u kombinaciji sa obukom na radnom mjestu i/ili subvencionisanim zapošljavanjem.
- 6. Ojačati odnose sa poslodavcima u privatnom sektoru u cilju njihovog uključivanja u sprovođenje aktivnih mjera. Zabrinjavajuća je činjenica da najveći procenat učesnika programa radi u preduzećima u javnom sektoru (47,2 odsto), jer su podsticaji trenutno relativno visoki bez dodatnih obaveza u pogledu trajanja ugovora. Umjesto toga, pristup orijentisan na usluge, usmjeren na pružanje podrške poslodavcima u zadovoljavanju njihovih potreba za ljudskim resursima, mogao bi predstavljati dobitnu strategiju za dugotrajno zapošljavanje u privatnom sektoru za učesnike programa.

► Aneksi

Aneks 1 – Bilješke o prikupljanju podataka i izazovima u analizi

Od 3.745 učesnika u aktivnim mjerama, 1.487 je odabrano za učešće u anketi, od kojih je 1.400 učestvovalo u anekti. Podaci su prikupljeni od strane osoblja ZZZCG u područnim jedinicama, u aprilu i maju 2019. putem PAPI metode za koju je upitnik pripremljen. Anketa je koncipirana tako da je svim ispitanicima postavljen početni set pitanja, a zatim, u zavisnosti od statusa ekonomske aktivnosti, dato im je da odgovore na grupu pitanja namijenjenih kategoriji kojoj pripadaju. Tabela u daljem tekstu daje detaljniji pregled broja ispitanika po setovima pitanja.

Tabela 7: Broj anketiranih ispitanika po setovima pitanja

Ukupan broj učesnika APZ	3.745
Ukupan broj učesnika odabranih za anketu	1.487
Ukupan broj učesnika koji su učestvovali u anketi	1.400
Ukupan broj onih koji nisu dosegnuti	87
Odgovorili na upitnik A (A1 i A2)	1400
Odgovorili na upitnik A (A3)	201
Odgovorili na upitnik B	771
Odgovorili na upitnik C	415
Odgovorili na upitnik D	10
Nisu odgovorili na pitanje o statusu	3

Tokom procesa unosa i analize podataka naišlo se na nekoliko kritičnih problema. Upitnik nije sadržavao pitanja o polu, starosti i stepenu obrazovanja učesnika programa. Kako bi se ovo riješilo, podaci o polu prikupljeni su indirektno – preko imena učesnika ankete. Djelimični podaci o starosti dobijeni su putem lista koje su bile dostupne za **neke** od upitnika, što je omogućilo prikupljanje podataka o starosnoj dobi za oko 850 učesnika programa (60,7 posto ukupnog uzorka). Osim toga, podaci o starosti – iako ih je dostavio ZZZCG, nisu sortirani po programu. Umjesto toga, ZZZCG je dostavio listu svih nezaposlenih u svojim bazama podataka, što može ukazivati na to da Zavod ne vodi bazu podataka za učesnike programa koja sadrži šifru programa. S obzirom na to da je ukupan broj ispitanika bio 1.400, podaci o starosti nisu korišteni za raščlanjivanje podataka, jer je nedostajalo mnogo vrijednosti za ovu varijablu.

Još jedan nedostatak je to što upitnici nisu sadržavali naziv/šifru programa koji se prati. Podatke o programu koji se prati unijelo je osoblje koje je sprovodilo intervju. To je rezultiralo unosom više naziva/naslova za jedan program. Konsultanti MOR-a su u nekoliko navrata kontaktirali službenike ZZZCG da bi dobili informacije o programima kako bi mogli pravilno grupisati odgovore.

Kontrola procesa unosa podataka urađena je na oko 10 posto od ukupnog broja upitnika. U tu svrhu korišten je matični broj. Imajući na umu da nije bilo informacija o starosti ili bilo kojoj drugoj jedinstvenoj vrijednosti po ispitaniku, spajanje skupova podataka po jedinstvenom ID-u bilo je nemoguće¹¹. Prije procesa unosa podataka, svakom upitniku je dodijeljen jedinstveni ID (identifikacioni broj).

Takođe je postojao značajan broj nedostajućih vrijednosti (pitanja bez odgovora) koji su varirali između 0,20 i 24,60 posto po svakom pitanju sa vrlo visokim vrijednostima (iznad 20 posto) za pitanja koja se tiču usluga ZZZZCG i korisnosti programa koje su učesnici pohađali.

Uočena je i nedosljednost, kao i pogrešan unos podataka, posebno u vezi sa nazivom programa i popunjavanjem određenih polja, pretežno u upitnicima C i D kod pitanja koja se odnose na sektor djelatnosti u kojem kompanija posluje, kao i kao zanimanje ispitanika. U većini slučajeva nedostajala je šifra zanimanja/djelatnosti ili naziv. Osim toga, odgovori su često bili netačni, npr. na pitanje o zanimanju anketar je pisao - pravnik, ekonomista, tehnička podrška, pomoćni radnik itd. Što se tiče djelatnosti, anketari su često unosili odgovore kao što su uslužna djelatnost ili samo naziv kompanije. Umetnuti odgovori navode na zaključak da anketari nisu prošli adekvatnu obuku o prikupljanju podataka. Posebno zabrinjava činjenica da su anketari bili zaposleni u ZZZCG od kojih se, s obzirom na prirodu posla koji obavljaju, očekuje da budu u stanju da razlikuju stepen obrazovanja, stečene profesije i zanimanja, kao i da precizno definišu sektor djelatnosti u skladu sa NACE klasifikacijom. Kao posljedica netačnog evidentiranja podataka, podaci o sektoru djelatnosti i zanimanju nisu mogli biti korišteni u analizi.

Dodatni uočeni izazov odnosi se na činjenicu da u malim gradovima učesnici programa mogu biti prijatelji/poznanici anketara (osoblje zaposleno u ZZZCG), što može rezultirati pristrasnošću u odgovorima, a posebno onima koji se odnose na zadovoljstvo uslugama ZZZCG. Za buduća istraživanja, trebalo bi razmotriti ili da se proces prikupljanja podataka prepusti eksternim pružaocima usluga ili da se zahtijeva da osoblje ZZZCG intervjuiše učesnike u drugoj regiji, a ne u onoj gdje oni rade.

Gore navedeni izazovi (nedostatak ličnih podataka o ispitanicima, loša evidencija ekonomske aktivnosti i zanimanja) negativno su uticali na kvalitet ankete. Međutim, ovi izazovi se mogu lako savladati uz odgovarajuću obuku i podršku.

Aneks 2 – Primjer upitnika koji je ZZZCG koristio za praćenje učinka

Javni radovi

Zdravo *ime učesnika*. Ja sam *ime anketara* i zovem vas u ime Zavoda za zapošljavanje. Vi ste ranije učestvovali u programu *javnih radova* koji je podržao ZZZCG. Postavio/la bih vam nekoliko pitanja u uslugama koje ste dobili i vašem uspjehu u pronalaženju zaposlenja nakon tog programa. Cilj je unapređenje usluga koje ZZZCG nudi. Vaši odgovori su povjerljivi i koristiće se **isključivo** u svrhe istraživanja. Molim vas da na pitanja odgovorite **iskreno**.

Q	DIO A	Zaokruži	
A1	Da li ste dobili posao, u bilo kom trenutku, nakon što ste pohađali program ZZZCG-a?	Da	Ne
A2	Kakva je vaša situacija u posljednje dvije sedmice? (Pročitajte sve ponuđene odgovore, a zaokružite samo jedan)		
	Slobodan/na za zaposlenje i aktivno tražim posao	1	→Pređi na Dio B
	Radim za zaradu/platu kod poslodavca	2	→ Pređi na Dio C
	Radim kao samozaposleni/a / radim za sopstveni račun	3	→ Pređi na Dio D
	Upisan/pohađam obrazovanje/obuku	4	→ Pređi na A3
	Obavljam dužnosti u kući (uključujući brigu o djeci)	5	→ Pređi na A3
	Ne mogu da radim zbog bolesti ili invaliditeta	6	→ Pređi na A3
A3	Izdavanje nekretnina (nezavisno, sopstveni prihod)	7	→ Pređi na A3
	Kako biste ocijenili usluge koje pruža ZZZCG? Odaberite jedan od odgovora: 1) jako loše 2) loše 3) dobre 4) vrlo dobre 5) izuzetno dobre		
A4	Neki drugi komentar?		

Hvala vam na saradnji.

KRAJ

11 Teoretski, spajanje se može izvršiti po imenu i prezimenu ispitanika, ali u skupu podataka koji je analiziran broj osoba sa identičnim imenima i prezimenima, ali različitim statusima aktivnosti bio je 32. Kako spajanje nije bilo moguće, pripremljen je jedinstveni skup podataka koji sadrži varijable iz svih upitnika.

Q	DIO B		
B1	Koliko dugo tražite posao?	_____mjeseci	
B2	Kako tražite posao (označite najviše 2 metode)		
	Putem ustanove za obrazovanje/obuku	1	
	Putem nacionalne službe za zapošljavanje (ZZZCG)	2	
	Putem oglasa (novine, internet, itd.)	3	
	Putem prijatelja i/ili rođaka	4	
	Putem privatne agencije za zapošljavanje	5	
	Ostalo	6	
B3	Šta je, po vašem mišljenju, glavna prepreka pronalaženju posla?		
	Bez/neprikladno obrazovanje/kvalifikacije	1	
	Uslovi radnog mjesta su veći od mojih kvalifikacija	2	
	Nemam radno iskustvo	3	
	Nema dovoljno slobodnih radnih mjesta	4	
	Diskriminacija, predrasude (pol, starost, jezik, etnička pripadnost)	5	
	Male plate na raspoloživim poslovima	6	
	Loši uslovi za rad na raspoloživim poslovima	7	
	Ostalo	8	
B4	Po vašem mišljenju, koliko će vam program ZZZCG-a biti od koristi u pronalaženju posla? 1) nije koristan uopšte 2) donekle koristan 3) koristan 4) veoma koristan		
B5	Kako biste ocijenili usluge koje pruža ZZZCG? Odaberite jedan od odgovora: 1) jako loše 2) loše 3) dobre 4) vrlo dobre 5) izuzetno dobre		
B6	Neki drugi komentar?		

Hvala vam na saradnji.

KRAJ

Q	DIO C		
C1	Kada ste počeli da radite na trenutnom radnom mjestu?	Prije_____mjeseci	
C2	Da li je vaš trenutni posao 1) na neodređeno vrijeme 2) na određeno vrijeme 3) sezonski		
C3	Da li radite puno radno vrijeme?	Da	Ne
C4	Koji je tip preduzeća u kojem trenutno radite? 1) državno 2) državna agencija 3) privatno 4) mješovito 5) poljoprivredno gazdinstvo		
C5	U kom sektoru radi vaša kompanija?	(NACE šifra)	
C6	Koliko ljudi radi tu gdje vi radite? (Zaokružite kategoriju koja označava veličinu firme).	a) mikro: 1-10 b) malo: 11-50 c) srednje: 51-250 d) veliko: 250+	
C7	Koje je vaše zanimanje na vašem trenutnom poslu?	(ISCO šifra)	
C8	Imate li ugovor o radu?	Da	Ne
C9	Da li na vašem poslu imate zdravstveno osiguranje, socijalne doprinose, plaćeni odmor?	Da	Ne
C10	Koliko mjesečno zarađujete <u>neto</u> na svom poslu: a) Do 222 EUR b) 222-300 EUR c) 300-400 EUR d) 400-500 EUR e) 500-600 EUR f) Preko 600 EUR		
C11	Koliko su vam usluge ZZZCG bile korisne za dobijanje postojećeg zaposlenja? 1) nisu bile korisne uopšte 2) donekle korisne 3) korisne 4) veoma korisne		
C12	Kako biste ocijenili usluge koje pruža ZZZCG? Odaberite jedan od odgovora: 1) jako loše 2) loše 3) dobre 4) vrlo dobre 5) izuzetno dobre		
C13	Neki drugi komentar?		

Hvala vam na saradnji.

KRAJ

Q	DIO D	
---	-------	--

D1	Kada ste otpočeli vašu poslovnu aktivnost?	prije _____ mjeseci	
D2	U kom sektoru privrede poslujete?	(NACE šifra)	
D3	Pored vas, koliko još ljudi zapošljavate?		
D4	Kako biste ocijenili buduće perspektive za vašu poslovnu aktivnost? a) rastuće/u poboljšanju b) stabilne c) opadajuće/u pogoršanju		
D5	Da li je vaša samostalna djelatnost prijavljena/ imate li dozvolu za rad?	Da	Ne
D6	Koliko mjesečno zarađujete <u>neto</u> : a) Do 222 EUR b) 222-300 EUR c) 300-400 EUR d) 400-500 EUR e) 500-600 EUR f) Preko 600 EUR		
D7	Koliko su vam usluge ZZZCG bile korisne za vašu postojeću aktivnost? 1) nisu bile korisne uopšte 2) donekle korisne 3) korisne 4) veoma korisne		
D8	Kako biste ocijenili usluge koje pruža ZZZCG? Odaberite jedan od odgovora: 1) jako loše 2) loše 3) dobre 4) vrlo dobre 5) izuzetno dobre		
D9	Neki drugi komentar?		

Hvala vam na saradnji.

KRAJ

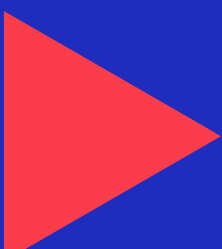
Aneks 3 – Spisak realizovanih obuka kao dio APZ

Obuka za sticanje stručnih kvalifikacija

- ✓ Administrativni tehničari – 20 polaznika;
- ✓ Računovodstveni tehničari – 127 polaznika (napomena: nazivi ovog programa u anketnom upitniku su: računovođa i računovodstvo);
- ✓ Zaštitar imovine i lica – 77 polaznika (napomena: nazivi ovog programa u anketnom upitniku su: obuka za zanimanje zaštitar i obuka za zaštitara);
- ✓ Kozmetičar za njegu lica i tijela – 40 polaznika (napomena: naziv ovog programa u anketnom upitniku je obuka za kozmetičara);
- ✓ Frizer – 42 polaznika (napomena: naziv ovog programa u anketnom upitniku je obuka za frizera);
- ✓ Konobar – 17 polaznika (napomena: naziv ovog programa u anketnom upitniku je obuka za konobara);
- ✓ Kuvari i pomoćni kuvari – 60 polaznika, od kojih 26 za pomoćne kuvare (napomena: naziv ovog programa u anketnom upitniku je obuka za kuvara);
- ✓ Poslastičar – 1 polaznik (napomena: naziv ovog programa u anketnom upitniku je obuka za poslastičara);
- ✓ Recepcioner – 9 polaznika;
- ✓ Turistički vodič – 14 polaznika (napomena: naziv ovog programa u anketnom upitniku je turistički vodič, a možda i turistički rad);
- ✓ Rukovalac građevinskim mašinama – bager i utovarivač – 103 polaznika (napomena: nazivi ovog programa u anketnom upitniku su: obuka za bageristu i rukovalac građevinskim mašinama);
- ✓ Vozovođa – 24 polaznika;
- ✓ Manevrist – 4 polaznika (napomena: naziv ovog programa u anketnom upitniku je obuka za manevristu);
- ✓ Izrađivač ukrasnih predmeta i nakita – 10 polaznika;
- ✓ Pomoćni stolar – 5 polaznika;
- ✓ Konfekcionar – 1 polaznik.

Obuka za sticanje ključnih vještina

- ✓ Engleski jezik - 293 učesnika;
- ✓ Njemački jezik - 44 učesnika;
- ✓ Ruski jezik - 36 učesnika;
- ✓ Kurs rada na računaru – 156 polaznika (napomena: nazivi ovog programa u anketnom upitniku su: kurs rada na računaru, obuka za računare i rad na računaru);
- ✓ Preduzetnička znanja i vještine – 10 polaznika (napomena: naziv ovog programa u anketnom upitniku je kreni u biznis);
- ✓ Obuka za vozače “B” kategorija - 30 učesnika;
- ✓ Obuka za vozače “C” kategorija - 82 učesnika;
- ✓ Obuka za vozače “D” kategorija - 50 učesnika;
- ✓ Obuka za vozače “E” kategorija - 50 učesnika;

ilo.org/budapest

ILO Office for Central and Eastern Europe
14 Mozsár utca
Budapest H-1066, Hungary

